

Луцишин В. В.,

здобувач вищої освіти IV курсу кафедри музичного та хореографічного мистецтва ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»;

Науковий керівник: Піхтар О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри музичного та хореографічного мистецтва ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв», м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У процесі вивчення теоретичних мистецьких курсів, виконання практичних завдань з фахових диригентсько-хорових дисциплін значущою для нашого дослідження стала тема впливу творчості та громадської позиції українських митців, значення їх вкладу у формування національних цінностей.

Висвітлення постаті відомого українського поета, прозаїка, мислителя, живописця, громадського діяча Тараса Григоровича Шевченка, на нашу думку, є дуже актуальною та потрібною у дослідженні низки питань: У чому ж феномен людини, яка прожила більшість свого дорослого життя на території іноземної держави і змогла стати національним символом України? Чи не переоцінена постать Шевченка в громадсько-суспільному сприйнятті? Чому Тараса Шевченка називають передвісником сучасності?

Зроблений аналіз наукової літератури дозволив дослідити біографію митця. Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1984 року в селі Моринці, Київська губернія, Російська імперія (нині Звенигородський район, Черкаська область, Україна). Про походження поета відомо не багато: з батьківської сторони відомо лиш те, що батька звали Григорій, діда Іван, а прадіда Андрій. Першу докладну біографію Т.Г. Шевченка написав Олександр Кониський (автор слів «Молитва за Україну») «Тарас Шевченко-Грушівський: хроніки його життя» (опублікована 1898 року). На даному етапі дослідження нам стало цікаво, чому О. Кониський подає подвійне прізвище митця. У першому десятилітті XIX століття Шевченків у сповідальних книгах почали записувати як «Грушівські». Свого часу Михайло Грушевський звернув на це увагу і намагався дослідити родинне походження з Тарасом Шевченком, проте воно було не доведене. Прізвище «Грушівський» - шляхетне прізвище, походить від європейського простору та характерне для тих родин, які мали землеволодіння (так само як Вишневецький,

Сокольський, Хмельницький, Шептицький тощо). Радянська пропаганда висвітлювала образ Тараса Шевченка, як бідного, старого наймита-пролетаря, який турбувався про бідних, хоча походження його прізвища дещо руйнує цей міф. Цікавий факт: коли батько Тараса Григорій переїхав з Моринців до Кирилівки у 1815 році, йому купили хату за 200 рублів. На початку XIX століття це були великі гроші. Також дивує той факт, що малу кріпосну дитину беруть на навчання до дяка Совгира: бідні люди не могли собі дозволити вчитися науці.

Вплив творчості Тараса Григоровича Шевченка на національну свідомість українського народу починається ще з періоду його навчання. Він активно почав знайомитися з творчістю Григорія Сковороди, що прищеплювало йому потяг до філософії та високого мистецтва. Тарас відчував сильне бажання займатися живописом, тому змушений був втекти від дяка Петра Богорського та знаходити собі вчителів образотворчого мистецтва. Саме цей вид мистецтва був першим важливим фундаментом, який сформував особистість видатного митця і став рушійною силою його впливу на свідомість українського народу, його тяжіння до прекрасного. Переїхавши 1831 року з Вільна до Петербургу, поміщик Павло Енгельгардт узяв із собою Шевченка і підписав контракт про науку Шевченка у живописця Василя Ширяєва. На цьому етапі зацікавив той факт, що Тарас Шевченко не відмовився від поїздки до росії та навчання у Петербурзі. Хоча, якщо торкнутися історії періоду XIX століття, то можна помітити, що російська імперія не квапилася розвивати свої колоніальні землі у сферах культури, мистецтва та науки. Адже їм треба було утримувати робочу силу, яка б працювала на імперію, викорінювати національну ідентичність та застосовувати політику русифікації, з масовим переселенням українців на східну територію російської імперії, натомість жителів території теперішньої росії, на території України. Так відбувалася гібридна деукраїнізація та штучне споріднення двох абсолютно різних народів. Ми вважаємо, що Шевченко це розумів з власного життєвого досвіду, тому для нього було важливо отримати освіту та статус у суспільстві, щоб мати змогу впливати, у тому числі, на інтелігенцію, яка жила в Україні і була свідомою щодо національних цінностей та ідей.

Згодом Тарас Григорович починає писати вірші у 1830-х роках і це другий найбільш важливий вплив Шевченка на формування національної свідомості. Феноменом Шевченкіани також є те, що вона торкається глибоких народних проблем, буденності, цінностей. У 1840 році в Петербурзі вийшла його перша збірка поезій «Кобзар», у 1845 році - героїчно-романтична поема «Гайдамаки». Максим Рильський згадував у передмові до «Кобзаря» [5]: *«Я пам'ятаю, як за мого дитинства плакали сільські дівчата над «Катериною», як, затаївши дух, слухали селяни «Наймичку» й «Гайдамаків»»*.

Патріотичність та національна свідомість Тараса Григоровича Шевченка, попри його життя в Петербурзі та російське оточення, були очевидними та непохитними. Про це свідчать дуже відверті твори поета, який часто висвітлював найгіршу сторону політики російської імперії, щодо України. Шевченко вже у середині XIX століття ідентифікує Україну у своєму вірші «Розрита могила»:

«Світе тихий, краю милий,

*Моя Україно,
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?»*

Саме у цьому вірші митець згадує і часи Богдана Хмельницького з певним осудом, назвавши його «*Нерозумний сину!*». У висновку творчість митця забороняється російською імперією через проукраїнську національну позицію поета.

Тараса Шевченка часто називають пророком, адже він випереджав свій час. Наприклад, його поема «Катерина» розкриває проблематику тогочасного суспільства, яка у сучасності стоїть не так гостро. Справа у тому, що процес одруження та вагітності у ХІХ столітті носив досить консервативний характер. Дуже часто різні родини наперед домовлялися про вигідне одруження між дітьми задля економічного та матеріального збагачення, тому дівчат, які вагітніли «не вчасно» просто виганяли з родини і засуджували довіку. Тарас Шевченко ще в той час помітив у цьому проблематику суспільства, яке в сучасному світі перестало сприйматися, як щось аморальне.

Не можемо не згадати і події з 24 лютого 2022 року по теперішній час, коли заклики Тараса Шевченка через вірші про «москалів» знайшли відбиток і у повномасштабному вторгненні росії. Для багатьох людей пострадянського часу вірші Тараса Шевченка про відсічення зв'язків з «москалями» стали додатковим підтвердженням, що вікові зміни не впливають на ментальність тоталітарної нації.

Безсумнівно, роль Тараса Григоровича у становленні національної свідомості та ідентичності є безцінною та заслуговує подальшого наслідування. У часи війни його слова стали пророчими і нагадують нам про важливість збереження української національної свідомості та ідеї, особливо через розвиток української культури та мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Бородін В. Про основні принципи підготовки й видання Шевченківської Енциклопедії. *Слово і час*. 1994. №3.
2. Кониський О. Я. Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя / Упоряд. В. Л. Смілянська. К.: «Дніпро», 1991. 702 с.
3. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. К.: Обереги, 1994.
4. Маланюк Є. Від Кобзаря до нації / Книга спостережень. К.: вид-во КНТМ, 1993.
5. Шевченко Т. Г. Кобзар. (М. Рильський. Передмова). К.: Держлітвидав, 1961.
6. Таємниця походження Тараса Шевченка від українського історика [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://youtu.be/IAN6CbMw8bs?si=3IksNTuWAvQHDe-t> – Назва з екрану. –Дата перегляду 22.10.2023.
7. Тарас Шевченко: кріпак, одинак, бідака, ловелас та зірка богемної тусівки / Культіві українці [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://youtu.be/-CsiZJ37xgU?si=avU4xs-GS1Jcmk6> – Назва з екрану. –Дата перегляду 14.10.2023.